

АВТ
М84

Міністерство внутрішніх справ України
Донецький юридичний інститут МВС України

МОСЯЖЕНКО ВІКТОРІЯ ЮРІЇВНА

УДК 343.851 (477)

**ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВЕ ТА КРИМІНАЛІСТИЧНЕ
ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИЯВЛЕННЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ
У СФЕРІ СУСПІЛЬНОЇ МОРАЛІ**

**12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика;
судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність**

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата юридичних наук

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. На сучасному етапі свого розвитку Україна переживає глибокі соціально-економічні перетворення, що мають за мету принципове оновлення політичних, економічних, ідеологічних, правових і моральних основ суспільного буття. Попереднє руйнування ідеологічних догматів та моральних цінностей відобразилося в розповсюдженні злочинів, пов'язаних з: обігом інформації, яка пропагує культ насильства і жорстокості, расову, національну чи релігійну нетерпимість та дискримінацію, а також порнографії; утворенням або утриманням місць розпусти і звідництва, сутенерстві, або втягненні особи в заняття проституцією. Такий стан речей має найбільший вплив на молодь, дітей та сімейні цінності, впливає на імідж нашої держави, оскільки Україна займає лідируючі позиції в негативних рейтингах щодо проституції, розповсюдженні порнографії, у тому числі дитячої, жорстокості та насильстві тощо.

За офіційними даними Міністерства внутрішніх справ України (далі – МВС України) протягом 2010-2014 років було зареєстровано 605 злочинів з ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства та жорстокості, відповідальність за які передбачена ст. 300 КК України. В цей же період було виявлено 4125 злочинів з ввезення, виготовлення і розповсюдження порнографічних предметів, відповідальність за які передбачена ст. 301 КК України. Також було виявлено 2709 злочинів зі створення або утримання місць розпусти і звідництва, відповідальність за які передбачена ст. 302 КК України. І за сутенерство або втягнення особи у заняття проституцією, відповідальність за яке передбачено ст. 303 КК України, було виявлено 1291 злочинів. Але, враховуючи латентний характер зазначених посягань на норми суспільної моралі, реальна кількість їх вчинення вища.

Така розповсюдженість вчинення кримінальних правопорушень у сфері моралі, їх суспільна небезпечність, використання злочинцями сучасних інформаційно-комунікаційних технологій (далі ІКТ), мережі Інтернет та неефективна діяльність ОВС щодо оперативно-розшукового та криміналістичного забезпечення виявлення та розслідування даних злочинів в комплексі обумовлюють актуальність даного дослідження.

Необхідно відмітити, що проблемам оперативно-розшукового та криміналістичного забезпечення виявлення та досудового розслідування злочинів були присвячені теоретичні розробки та практичні рекомендації з криміналістики, кримінального процесу, теорії ОРД в працях С.В. Албула, О.М. Бандурки, Б.І. Бараненка, І.В. Басистої, Г.М. Бірюкова, Р.І. Благути, Р.С. Веприцького, В.К. Весельського, М.П. Водька, В.О. Голубєва, І.В. Гори, В.О. Глушкова, М.Л. Грїбова, О.М. Гуміна, М.В. Даньшина, О.М. Джужи, О.Ф. Долженкова, А.В. Іщенко, В.П. Захарова, О.В. Кириченка, В.О. Малярової, А.В. Мовчана, Є.М. Моїсеєва, Д.Й. Никифорчука, М.В. Перепелиці, М.А. Погорєцького, В.Д. Пчолкіна, В.В. Пяковського, Д.Б. Сергєєвої, Ю.Ю. Орлова, Л.Д. Удалової, В.Г. Танасевича, О.Ю. Татарова, В.В. Тіщенко, І.Р. Шинкаренка, М.Л. Шелухіна, В.В. Шендрика, В.Ю. Шепітька, І.Ф. Харабєрюша тощо.

Але у зв'язку зі зміною кримінального процесуального та оперативно-розшукового законодавства, активним проведенням структурного реформування органів та підрозділів ОВС України окремі положення, раніше проведених досліджень, не відповідають сучасним вимогам щодо оперативно-розшукового та криміналістичного забезпечення виявлення та досудового розслідування злочинів у сфері суспільної моралі. Вищевикладене обумовлює необхідність вирішення наукового завдання, зміст якого полягає у розробці сучасних методологічних, організаційно-тактичних основ оперативно-розшукового та криміналістичного забезпечення виявлення та досудового розслідування злочинів у сфері суспільної моралі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження ґрунтуються на положеннях Концепції Державної програми профілактики правопорушень на період до 2015 р., схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 вересня 2010 р. № 11911-р., Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2011-2015 роки, затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України № 14-10 від 24 вересня 2010 р., а також п.6.6. Переліку пріоритетних напрямів наукового забезпечення діяльності органів внутрішніх справ України на період 2010–2014 років, затверджених наказом МВС України від 29 липня 2010 р. № 347.

Дисертація виконана відповідно до плану науково-дослідних робіт Донецького юридичного інституту МВС України на 2013 та 2014 рр. У початковій редакції тему дослідження затверджено на засіданні вченої ради Донецького юридичного інституту МВС України у квітні 2013 р. (протокол № 9 від 24.04.2013 р.), уточнено у червні 2015 р. (протокол № 9 від 24.06.2015 р.).

Мета і задачі дослідження. *Мета* дисертаційного дослідження полягає у розв'язанні комплексного наукового завдання щодо визначення особливостей оперативно-розшукового та криміналістичного забезпечення виявлення та розслідування злочинів у сфері суспільної моралі, внесенні науково обґрунтованих пропозицій щодо вдосконалення вітчизняного законодавства, а також у розробленні рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності діяльності оперативних та слідчих підрозділів ОВС у протидії даним злочинам.

Для досягнення цієї мети були поставлені такі *задачі*:

– розробити методологічні засади дослідження оперативно-розшукового та криміналістичного забезпечення виявлення та розслідування злочинів у сфері суспільної моралі;

– надати авторське бачення оперативно-розшукового та криміналістичного забезпечення виявлення та розслідування злочинів у сфері суспільної моралі, що має відповідати сучасним вимогам та пріоритетам забезпечення виявлення та розслідування злочинів;

– визначити сучасну оперативну-розшукову та криміналістичну характеристику злочинів у сфері суспільної моралі;

– проаналізувати зарубіжний досвід забезпечення виявлення та розслідування злочинів у сфері суспільної моралі;

– дослідити нормативно-правове забезпечення виявлення та розслідування злочинів у сфері суспільної моралі;

– науково обґрунтувати та визначити організаційні і тактичні засади забезпечення виявлення злочинів у сфері суспільної моралі оперативними підрозділами ОВС;

– науково обґрунтувати та визначити організаційні і тактичні засади забезпечення розслідування злочинів у сфері суспільної моралі слідчими підрозділами ОВС

– розробити рекомендації з підвищення ефективності оперативно-розшукового та криміналістичного забезпечення виявлення та розслідування злочинів у сфері суспільної моралі;

– сформулювати пропозиції щодо вдосконалення законодавства, яке регламентує діяльність оперативних та слідчих підрозділів ОВС із забезпечення виявлення та розслідування злочинів у сфері суспільної моралі.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини у сфері охорони суспільної моралі в Україні.

Предметом дослідження є оперативно-розшукове та криміналістичне забезпечення виявлення та розслідування злочинів у сфері суспільної моралі.

Методи дослідження. Відповідно до мети і завдань дослідження у роботі використана сукупність дослідницьких методів сучасної гносеології, а саме: діалектичний підхід – як філософський фундаментальний метод пізнання, що дозволяє розглянути правові явища в їхньому розвитку, взаємозв'язку і взаємодії (підрозділи 1.1, 2.1, 3.1); дескриптного методу у вивченні та аналізі історико-філософського становлення понять, що мають безпосереднє відношення до оперативно-розшукового та криміналістичного забезпечення виявлення та розслідування злочинів у сфері суспільної моралі (підрозділи 1.1, 3.1); порівняльний та історичний – при дослідженні та аналізі норм чинного законодавства, що регулює загальні питання забезпечення виявлення та розслідування злочинів у сфері суспільної моралі, а також при аналізі зарубіжного досвіду (підрозділи 1.2, 1.3, 2.1, 3.1); соціологічні методи (анкетування, опитування, вивчення офіційних, наукових та бібліографічних джерел) – у процесі збору та накопичення наукової інформації про об'єкт і предмет дослідження (розділ 1, розділ 2, розділ 3); системно-структурний – при аналізі організаційних та тактичних складових оперативно-розшукового та криміналістичного забезпечення виявлення та розслідування злочинів у сфері суспільної моралі (підрозділи 1.1, 1.2, 2.1, 2.2, 3.1, 3.2); статистичний – при зборі та аналізі статистичних даних щодо діяльності оперативних, слідчих та експертних підрозділів ОВС, при анкетуванні співробітників оперативних підрозділів ОВС (підрозділи 2.3, 3.3); логіко-юридичний – при розробці пропозицій з удосконалення чинного законодавства (підрозділи 2.3, 3.3).

Теоретичну базу дослідження складають наукові праці в галузі філософії, соціології, психології, теорії держави та права, кримінального права та процесу, криміналістики, судової експертизи, оперативно-розшукової діяльності, кримінології, інших галузей знань, що містять положення щодо оперативно-розшукового та криміналістичного забезпечення виявлення та розслідування злочинів у сфері суспільної моралі.

Нормативною основою дослідження є положення Конституції України, міжнародно-правових актів; норми оперативно-розшукового та кримінального процесуального законодавства України. У контексті досліджуваної теми вивчено постанови Пленуму Верховного Суду України та положення відомих нормативно-правових актів.

Емпірична база. Дослідження здійснювалося не тільки на теоретичному рівні, але й шляхом вивчення матеріалів, які характеризують стан, структуру, динаміку вчинення злочинів у сфері суспільної моралі. В межах дослідження проведено анкетування 145 працівників оперативних підрозділів ОВС Вінницької, Дніпропетровської, Донецької, Запорізької, Київської, Одеської, Полтавської та Кіровоградської областей, до повноважень яких відноситься протидія злочинам у сфері суспільної моралі, вивчено за спеціальною методикою 263 архівних кримінальних проваджень (справ до листопада 2012 року), розглянутих судами України протягом 2010-2014 рр.

Наукова новизна дослідження визначається тим, що дисертація є першим в Україні монографічним дослідженням організаційних, правових і тактичних проблем оперативно-розшукового та криміналістичного забезпечення виявлення та розслідування злочинів у сфері суспільної моралі. Автором запропоновано власний варіант розв'язання низки правових, організаційних і тактичних питань, що надасть можливість підвищити ефективність діяльності оперативних, слідчих і експертних підрозділів ОВС у сфері виявлення та розслідування зазначених злочинів.

У запропонованій роботі сформульовано низку положень, що слугують розв'язанню конкретного наукового завдання і характеризуються науковою новизною, мають істотне теоретичне та прикладне значення.

До найбільш суттєвих із них належать такі:

вперше:

- аргументовано, що оперативно-розшукове та криміналістичне забезпечення виявлення та досудового розслідування розпочатого за фактом порушення норм суспільної моралі виступає комплексом взаємозалежних дій і рішень, спрямованих на достовірне відображення результатів оперативно-розшукових заходів і слідчих дій з метою сприяння вирішення завдань кримінального провадження;

- теоретично сформульовано і науково обґрунтовано сучасну оперативно-розшукову та криміналістичну характеристику злочинів у сфері суспільної моралі, визначено критерії, за якими злочини необхідно відносити до злочинів у сфері суспільної моралі;

- запропоновано авторське визначення та обґрунтовано необхідність використання поняття «оперативно-розшукове та криміналістичне забезпечення виявлення та розслідування злочинів у сфері суспільної моралі», під яким слід розуміти регламентовану законодавчими та нормативно-правовими актами діяльність оперативних та слідчих підрозділів ОВС, яка спрямована на виявлення порушень ЗУ «Про захист суспільної моралі», за які передбачена кримінальна відповідальність, шляхом виявлення відповідних відомостей, їх реєстрації в ЄРДР з метою проведення досудового розслідування та виконання завдань кримінального провадження.

удосконалено:

– організаційні, тактичні та методологічні шляхи розв'язання проблем правозастосовної діяльності оперативних та слідчих підрозділів ОВС щодо забезпечення виявлення та розслідування злочинів у сфері суспільної моралі;

– теоретичні положення про організацію і тактику діяльності оперативних підрозділів ОВС, особливості проведення оперативно-розшукових заходів, використання конфіденційної допомоги громадян з метою виявлення інформації про вчинення злочинів у сфері суспільної моралі;

– теоретичні положення про криміналістичне забезпечення, використання спеціальних знань, експертних досліджень слідчим під час досудового розслідування злочинів у сфері суспільної моралі.

дістало подальший розвиток:

– наукові погляди стосовно необхідності виробки єдиного доктринального розуміння, з точки зору теорії ОРД, кримінального процесу та криміналістики, тактики організації та проведення ОРЗ та НС(Р)Д при виявленні і розслідуванні злочинів у сфері суспільної моралі;

– шляхи удосконалення правового регулювання оперативно-розшукового та криміналістичного забезпечення виявлення та розслідування злочинів у сфері суспільної моралі, а саме щодо внесення змін до: КК України – ст. 302, у частині диференціації відповідальності за залучення неповнолітньої та малолітньої особи у створенні або утриманні місць розпусти і звідництва; КУпАП – ст. 180, у частині уніфікації термінів; ст. 184, у частині регламентування адміністративної відповідальності за невиконання батьками, або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей; КПК України – ст. 3, у частині уніфікації термінів; ст. 41, у частині визначення повноважень оперативних підрозділів; ст. 275, у частині конкретизації та єдиного тлумачення конфіденційного співробітництва співробітниками оперативних та слідчих підрозділів; ЗУ «Про ОРД» – ч. 5 ст. 9, у частині удосконалення положень щодо обмежень прав і свобод людини та юридичних осіб, ст. 9-2, у частині деталізації випадків закриття ОРС.

Практичне значення одержаних результатів. Робота має важливе теоретичне та практичне значення, яке полягає у тому, що розроблені висновки та пропозиції можуть бути використані:

– у *науково-дослідній сфері* – як підґрунтя для подальших наукових розробок проблем попередження, виявлення та розслідування злочинів у сфері суспільної моралі (акт впровадження у діяльність Кримінологічної асоціації України від 12.03.2015);

– у *законотворчій діяльності* – під час опрацювання пропозицій щодо внесення змін і доповнень до Кримінального процесуального кодексу України та Кодексу України про адміністративні правопорушення (лист Комітету з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності Верховної ради України № 04-18/12-975 від 23.04.2015);

– у *практичній діяльності правоохоронних органів* – як рекомендації щодо правових засад та особливостей проведення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій під час документування злочинів у сфері

суспільної моралі (лист УМВС України в Полтавській області № 2231/Рм від 15.04.2015);

– у навчальному процесі – під час викладання дисциплін «Оперативно-розшукова діяльність ОВС», «Кримінальне право», «Кримінальний процес» (акт впровадження у навчальний процес Донецького юридичного інституту МВС України від 01.04.2015, акт впровадження у навчальний процес Одеського державного університету внутрішніх справ від 09.04.2015); як матеріали для підготовки відповідних навчальних посібників та в науково-дослідницькій роботі курсантів і слухачів.

Особистий внесок здобувача. Дисертаційне дослідження виконано здобувачем самостійно. Всі сформульовані у ньому висновки і рекомендації ґрунтуються на особистих дослідженнях автора.

Апробація результатів дослідження. Дисертацію підготовлено на кафедрі кримінально-правових дисциплін та судових експертиз Донецького юридичного інституту МВС України, представлено й обговорено на засіданнях, схвалено і рекомендовано до захисту.

Результати наукових досліджень, висновки та пропозиції автора оприлюднені на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, семінарах та круглих столах, зокрема: «Протидія втягненню неповнолітніх у злочинну діяльність: досвід та сучасні проблеми» (м. Донецьк, 05 лютого 2010), «Актуальні питання оперативно-розшукової протидії злочинам» (м. Дніпропетровськ, 16 травня 2014 р.), «Роль правоохоронних органів у формуванні правової держави в умовах євроінтеграції України» (Київ, 12 березня 2015 р.), «Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції» (м. Харків, 3 квітня 2015 р.), «Оперативно-розшукова діяльність та кримінальний процес: теоретико-праксиологічний дискурс щодо їх співвідношення в умовах реформування органів внутрішніх справ України» (м. Одеса, 22-23 квітня 2015 р.), «Актуальні проблеми кримінального права та процесу» (м. Кривий Ріг, 12 червня 2015 р.).

Публікації. Основні положення дисертації викладено у 11 публікаціях, серед яких 4 опубліковано у виданнях, перелік яких затверджено МОН України як фахових з юридичних наук; 1 – у зарубіжному науковому виданні з профілю, за яким підготовлено дисертацію; 6 тез доповідей, що увійшли у збірники науково-практичних конференцій та семінарів.

Структура дисертації. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, що включають дев'ять підрозділів, висновків, додатків та списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації становить 280 сторінок, з них: основний текст – 182 сторінки, список використаних джерел – 32 сторінки (247 найменувань), додатки – 66 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовується вибір теми дисертації, її актуальність, визначається мета і завдання дослідження, його методологічна та теоретична основи, об'єкт та предмет, сформульовано основні положення, які репрезентують наукову новизну

дослідження та практичне значення одержаних результатів, наведено дані про апробацію роботи та публікації.

Розділ 1. «Теоретико-методологічні засади забезпечення виявлення та розслідування злочинів у сфері суспільної моралі» містить три підрозділи.

У підрозділі 1.1. *«Методологія дослідження забезпечення виявлення та розслідування злочинів у сфері суспільної моралі»* розкрито структуру методології дослідження, визначені її компоненти та їх роль у дослідженні тих чи інших аспектів теми дисертаційного дослідження. Специфіка та багатоаспектність дослідження сучасного стану протидії злочинності, визначення повноважень оперативних та слідчих підрозділів ОВС вимагає її дослідження на міждисциплінарному рівні, охоплюючи дві основні для дисертації галузі знань – оперативно-розшукову діяльність та криміналістику. У зв'язку з цим здобувачем, обгрунтовується доцільність використання не лише спеціальної-наукової, а і загальнонаукової методології, яка властива для різних юридичних галузей.

Здобувачем зазначається, що важливу роль у дослідженні відіграють філософські методи, у системі яких основне місце посідає діалектика. Закони, принципи та категорії діалектики дозволили виявити тенденції розвитку оперативно-розшукового та криміналістичного забезпечення виявлення та розслідування злочинів у сфері суспільної моралі, встановленню її зв'язків із іншими правовими елементами. Із загальнонаукових методів здобувачем використано системний аналіз, аналогію, моделювання тощо, що надало можливість виявити сутність на зміст досліджуємої проблематики. Використання функціонального та структурного підходів дозволило визначити сутнісні характеристики діяльності оперативних та слідчих підрозділів ОВС у протидії злочинам у сфері суспільної моралі. Методологічна парадигма даного дослідження має два взаємозалежних елемента, а саме: оперативно-розшукове забезпечення процесу виявлення та розслідування злочинів, яке здійснюється оперативними підрозділами та криміналістичне забезпечення процесу розслідування злочинів, де головну роль відіграють слідчі. Констатовано значний інтерес науковців до дослідження проблемних питань оперативно-розшукового та криміналістичного забезпечення виявлення та розслідування злочинів у сфері суспільної моралі.

У підрозділі 1.2. *«Оперативно-розшукова та криміналістична характеристика злочинів у сфері суспільної моралі»* на основі комплексного опрацювання наукових джерел з теорії оперативно-розшукової діяльності та криміналістики, матеріалів кримінальних справ та кримінальних проваджень здобувачем відмічається, що оперативно-розшукова та криміналістична характеристика злочинів у сфері суспільної моралі представляє собою інформаційну модель, що включає комплекс кримінально-правових, кримінологічних, соціально-психологічних, віктимологічних ознак, які розглядаються з позиції ефективного застосування оперативно-розшукових та криміналістичних сил, способів і методів у боротьбі з даним видом злочинів. Даний підхід надає можливість використовувати оперативно-розшукові заходи, криміналістичні методи і засоби та виявляти факти вчинення злочину, встановлювати осіб, які його вчинили, з'ясувати механізм слідоутворення

(криміналістика) та отримувати оперативно значущу інформацію (ОРД) в інтересах кримінального судочинства.

Визначені критерії, за якими злочини відносяться до злочинів у сфері суспільної моралі: суспільно-небезпечне діяння, передбачене КК України; наявність спричинення шкоди інтелектуальному і фізичному розвитку особи, деформації в їхній свідомості моральних цінностей; вироблення у особи бажання займатися антигромадською поведінкою – проституцією, розповсюдженням інформаційної продукції, яка заборонена для обігу тощо; наявність у особи неповаги на психологічному рівні до вироблених у суспільстві норм моралі та законів. Встановлена наявність використання комп'ютерних програм, що містять інформацію, яка заборонена для обігу, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, засобів їх виготовлення, розповсюдження і демонстрування.

Сформульовано типовий портрет особи, яка вчиняє злочини у сфері суспільної моралі, а саме: 81% чоловіки, 3 % раніше судимі; 32% мали загальну середню освіту, 12 % мали вищу освіту; 29 % не мали постійної роботи; 19 % негативно характеризувалися за місцем роботи; 34 % не знаходилися у шлюбі. Жертвою, при розповсюдженні інформації з ознаками жорстокості та порнографії, може стати будь яка особа, яка має вільний доступ до мережі Інтернет.

Здобувачем зосереджено увагу особливості даного виду злочинів – латентності, що зумовлює необхідність застосування комплексу оперативно-розшукових заходів та криміналістичних засобів з метою виявлення та розслідування злочинів у сфері суспільної моралі. Зазначена компетенція оперативних підрозділів ОВС (БЗПТЛ, КР, КМСД (до квітня 2015 - прим. автора), БК) з протидії злочинам, передбаченим ст.ст. 300, 301, 302, 303 КК України.

У підрозділі 1.3. «Зарубіжний досвід забезпечення виявлення та розслідування злочинів у сфері суспільної моралі» автором визначено компетенцію правоохоронних органів США, Великобританії, Франції, ФРН, а також Російської федерації у протидії даним злочинам. Констатовано, що співробітник поліції (США, Великобританії, Франції, ФРН) уповноважений здійснювати як оперативно-розшукові так і слідчі дії. Зарубіжний досвід свідчить про існування поняття поліцейської (анти кримінальної) розвідки, яка передбачає отримання, накопичення, систематизацію й аналіз численних та досить різноманітних відомостей про осіб, які підозрюються у причетності до злочинності. Завданнями такої розвідки є допомога у плануванні поліцейських операцій з протидії педофілам та сутенерам, а також встановлення джерел доказів.

Встановлено, що сучасною тенденцією є налагодження міжнародного співробітництва держав у злочинах, пов'язаними з незаконною сексуальною індустрією та розповсюдженням інформаційної продукції, яка заборонена до цивільного обігу. А сучасне реформування кримінально-правової охорони суспільної моралі в Україні та компетенції оперативних та слідчих підрозділів ОВС повинні відповідати міжнародним стандартам дотримання прав людини.

Розділ 2. «Оперативно-розшукове забезпечення виявлення злочинів у сфері суспільної моралі» містить три підрозділи.

Підрозділ 2.1. «Нормативно-правове забезпечення виявлення злочинів у сфері суспільної моралі», присвячений аналізу нормативно-правового забезпечення

виявлення злочинів, яке поділене на декілька взаємозалежних блоків: Конституцію України; кримінальне та кримінальне процесуальне законодавство; законодавство, що регламентує оперативно-розшукову діяльність; законодавство, що регламентує охорону прав дітей; постанови Пленуму Верховного суду України, нормативні акти органів виконавчої влади, які регламентують взаємодію з правоохоронними органами, нормативні акти МВС, які регламентують діяльність підрозділів ОВС щодо протидії злочинам у сфері суспільної моралі; міжнародні акти.

Автором встановлено, що законодавчими та відомчими нормативними актами регламентована діяльність оперативних підрозділів ОВС у сфері захисту суспільної моралі, яка направлена на виявлення фактів: ввезення, виготовлення або розповсюдження творів, що пропагують культ насильства та жорстокості (ст. 300 КК України); ввезення, виготовлення і розповсюдження порнографічних предметів (ст. 301 КК України); створення або утримання місць розпусти і звідництво (ст. 302 КК України); сутенерства або втягнення особи у заняття проституцією (ст. 303 КК України). Одночасно визначені недоліки нормативно-правового забезпечення виявлення злочинів у сфері суспільної моралі.

У підрозділі 2.2. «*Організаційні та тактичні засади виявлення злочинів у сфері суспільної моралі*» зазначено, що організацію та тактику оперативно-розшукового забезпечення виявлення даних злочинів необхідно розглядати як науково обґрунтовану діяльність уповноважених підрозділів ОВС, яка має чітку регламентацію, відображається сукупністю конкретних заходів із виявлення факту вчинення даного виду злочинів, або його запобігання.

Організація діяльності оперативних підрозділів ОВС з виявлення злочинів у сфері суспільної моралі, залежить від: знання лінії роботи, території (об'єктів) обслуговування; стану злочинності; характеристики сил і засобів, які можна використовувати; планування роботи на основі аналізу і оцінки оперативної обстановки, належної розстановки сил і засобів ОРД, ефективної взаємодії з іншими підрозділами ОВС і залучення громадськості до протидії злочинності; забезпечення виконання запланованих заходів, шляхом здійснення систематичного контролю за роботою працівників підрозділу; наявності методичної та практичної допомоги при вирішенні оперативно-службових завдань.

Критерієм розмежування криміналістичної та оперативно-розшукової тактики є їх призначення для обслуговування двох взаємопов'язаних але різних державно-правових інститутів кримінального процесу та ОРД. Суб'єктами криміналістичної тактики є слідчий, прокурор, захисник, а також працівники уповноважених оперативних підрозділів (при виконанні доручень слідчого, прокурора), а суб'єктами оперативно-розшукової тактики винятково суб'єкти ОРД.

Здобувачем запропонована оперативно-тактична характеристика виявлення злочинів у сфері суспільної моралі в якій враховано латентний характер злочинних дій та визначено алгоритм дій оперативних працівників ОВС.

Визначені проблеми організації і тактики виявлення злочинів: прогалини кримінального процесуального, оперативно-розшукового законодавства та відомчого нормативно-правового забезпечення діяльності оперативних підрозділів ОВС; відсутність практичного досвіду з документування злочинів, що досліджуються; неналежна взаємодія з іншими оперативними підрозділами ОВС, слідчими, державними та іншими правоохоронними органами.

У підрозділі 2.3. «Шляхи вдосконалення оперативно-розшукового забезпечення виявлення злочинів у сфері суспільної моралі» зазначена пріоритетність оперативно-розшукових заходів запобіжного характеру загальної злочинності, до яких відносяться і виявлення осіб, які вчиняють злочини у сфері суспільної моралі.

На основі комплексного опрацювання наукових джерел, практичних здобутків пропонується внести зміни та доповнення до: КК України – ст. 302, у частині диференціації відповідальності за залучення неповнолітньої та малолітньої особи у створенні або утриманні місць розпусти і звідництва; КУпАП - ст. 180, у частині уніфікації термінів; ст. 184, у частині регламентування адміністративної відповідальності за невиконання батьками, або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей; КПК України - ст. 3, у частині уніфікації термінів; ст. 41, у частині визначення повноважень оперативних підрозділів; ст. 275, у частині конкретизації та єдиного тлумачення конфіденційного співробітництва співробітниками оперативних та слідчих підрозділів; ЗУ «Про ОРД» - ч. 5 ст. 9, у частині удосконалення положень щодо обмежень прав і свобод людини та юридичних осіб, ст. 9-2, у частині деталізації випадків закриття ОРС.

Зазначена необхідність наукової організації діяльності щодо попередження даних злочинів, до якої необхідно віднести: розроблення загальної теоретичної концепції оперативно-розшукового попередження; у межах структурного реформування МВС України, змін законодавства необхідно розробити відомче нормативне регулювання організаційно-тактичних питань оперативно-розшукового попередження злочинності; підвищення ефективності взаємодії з державними установами та навчальними закладами (запропоновано алгоритм дій), суб'єктами господарювання - ЗМІ, теле- радіокомпаніям, провайдерам тощо.

В умовах реалізації Стратегії розвитку органів внутрішніх справ України та Концепції першочергових заходів реформування системи МВС України, які затверджено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 22 жовтня 2014 року №118-р автором зазначена необхідність ефективної підготовки фахівців оперативних підрозділів ОВС до компетенції яких відноситься протидія злочинам у сфері суспільної моралі.

Розділ 3. Криміналістичне забезпечення досудового розслідування злочинів у сфері суспільної моралі містить три підрозділи.

Підрозділ 3.1. «Нормативно-правове та методичне забезпечення досудового розслідування злочинів у сфері суспільної моралі» присвячений аналізу нормативно-правового та методичного забезпечення досудового розслідування злочинів у сфері суспільної моралі, а саме: організації і законності дій посадових осіб правоохоронних органів під час виконання ними своїх обов'язків щодо планування та здійснення слідчих дій та НС(Р)Д; законність використання технічних засобів; тимчасове обмеження прав людини; створення баз даних, функціонування криміналістичних обліків експертної служби МВС; залучення до розслідування експертів та фахівців; інформаційне забезпечення досудового розслідування та судового розгляду кримінального провадження; розробка і надання практичним підрозділам методичних рекомендацій, щодо організації і тактики розслідування злочинів на сучасному етапі.

Структура криміналістичної методики розслідування злочинів у сфері суспільної моралі складається з взаємопов'язаних, логічно обгрунтованих елементів: криміналістична характеристика даного виду злочинів; особливості внесення інформації про подію в ЄРДР та початок кримінального провадження; типовий перелік обставин, що підлягає встановленню при досудовому розслідуванні даних злочинів; типовий алгоритм (план) слідчо-розшукових, негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів під час досудового розслідування з урахуванням типових слідчих ситуацій; особливості тактики проведення окремих слідчих дій, тактичних комбінацій і тактичних операцій; особливості використання спеціальних знань при проведенні експертного дослідження виявлених і вилучених предметів та матеріальних носіїв інформації; особливості внутрішньої взаємодії підрозділів ОВС та зовнішньої взаємодії з іншими державними та приватними (наприклад – провайдерами) відомствами, установами та організаціями; особливості залучення населення, в тому числі на засадах конфіденційності та використання можливостей засобів масової інформації, мережі Інтернет при розслідуванні даного виду злочину.

У підрозділі 3.2. «*Організаційні та тактичні засади криміналістичного забезпечення досудового розслідування злочинів у сфері суспільної моралі*» на підставі здобутків криміналістичної науки, слідчо-судової практики, визначені етапи розслідування та тактичні засади проведення слідчих (розшукових) дій. На початковому етапі слідчий повинен: визначити версії про подію злочину; усвідомити факти про подію злочину, що підлягають аналізу; невідкладно зібрати і зафіксувати докази, що можуть бути втрачені, призначити проведення відповідного експертного дослідження, вжити необхідних заходів для розшуку і затримання особи, підозрюваної у вчиненні злочину. Виникає необхідність виявлення та процесуального закріплення слідів на електронних носіях інформації; визначити перелік і черговість проведення початкових (невідкладних) дій – проведення огляду житла чи іншого володіння, огляд речей і документів (ст. 237 КПК України) тощо. На наступному етапі плануються і проводяться інші слідчі (розшукові) дії та НС(Р)Д. Підготовка і проведення НС(Р)Д потребує організаційно-методичних й тактичних дій щодо: прийняття рішення слідчим (прокурором) про проведення зазначених слідчих дій; підготовки (розробки, формулювання) доручення оперативному підрозділу щодо проведення зазначених дій; отримання вказаного доручення оперативним підрозділом та забезпечення безпосереднього його виконання й та ін. На заключному етапі, під контролем процесуального керівника, слідчим приймаються процесуальні рішення відповідно до ст. 283 КПК України.

Умовою успіху є планування та своєчасне здійснення слідчих (розшукових) дій, НС(Р)Д, пошук та виявлення злочинців за «свіжими слідами», проведення додаткових експертних досліджень, збереження у максимальному обсязі залишених злочинцями слідів, в тому числі і на комп'ютерних системах, виявлення всіх можливих очевидців злочину.

У підрозділі 3.3 «*Шляхи вдосконалення криміналістичного забезпечення досудового розслідування злочинів у сфері суспільної моралі*» автор наводить пропозиції, метою яких є вдосконалення криміналістичного забезпечення досліджуємих злочинів. Так при наявності досудового розслідування за фактом учинення злочинів, передбачених ч.3 ст. 301 КК України (строк покарання від

трьох до семи років), ч.3 ст. 302 КК України (строк покарання від двох до семи років), ч.2 ст. 303 КК України (строк покарання від чотирьох до семи років) виникає сумнів щодо законності проведення НС(Р)Д, оскільки законодавець не чітко визначив межі покарання, що своєю чергою не дозволяє нам віднести дані злочини до тяжких. На підставі зарубіжного досвіду боротьби зі кримінальними правопорушеннями пропонуємо, внести зміни в КК України та визнати тяжкими кримінальні правопорушення, пов'язані зі експлуатацією дітей та втягненням їх злочину діяльність.

Пропонується закріпити в КПК України механізм подачі оперативними працівниками ініціативних рапортів процесуальним керівникам, які у свою чергу, повинні детально вивчити їх та прийняти рішення про надання слідчому обов'язкових для виконання вказівок по кримінальному провадженню.

Зазначаємо необхідність поглиблення взаємодії слідчого та експерта щодо призначення і проведення інших, окрім мистецтвознавчої експертизи, досліджень комп'ютерних програм, матеріальних носіїв комп'ютерних програм, засобів їх виготовлення, розповсюдження і демонстрування на предмет виявлення порушень норм інформаційного та інтелектуального права.

Якісне проведення досудового розслідування вимагає відповідної підготовки слідчого з розвитку концепцій щодо організації різних видів криміналістичної діяльності, котрі могли б забезпечити взаємозв'язок між ними з урахуванням їх відмінностей за технологічними та процесуальними ознаками тощо.

ВИСНОВКИ

У результаті дисертаційного дослідження розв'язане конкретне наукове завдання, що має важливе значення для криміналістичної та оперативно-розшукової науки, практики протидії злочинності. На основі проведеного комплексного й системного дослідження сформульовано положення і рекомендації, що відповідають поставленим меті, задачам та вимогам наукової новизни. Досягнення мети і задач, визначених темою дисертаційного дослідження дало можливість дійти таких узагальнюючих висновків:

1. Специфіка та багатоаспектність дослідження охоплює дві основні для дисертації галузі знань – оперативно-розшукову діяльність та криміналістику. Методологічна парадигма даного дослідження має два взаємозалежних елемента, а саме: оперативно-розшукове забезпечення процесу виявлення та розслідування злочинів, яке здійснюється оперативними підрозділами та криміналістичне забезпечення процесу розслідування злочинів, де головну роль відіграють слідчі. Здобувачем зазначається, що важливу роль у дослідженні відіграють філософські методи, у системі яких основне місце посідає діалектика, що дозволяє визначити тенденції розвитку оперативно-розшукового та криміналістичного забезпечення виявлення та розслідування злочинів у сфері суспільної моралі, встановленню її зв'язків із іншими правовими елементами, які регламентують напрями протидії як загальній злочинності та і її окремим проявам.

2. Систематизовано погляди вчених на розвиток наукової думки щодо оперативно-розшукового та криміналістичного забезпечення виявлення та розслідування злочинів та вироблено, обґрунтовано і надано авторську дефініцію

поняття «оперативно-розшукове та криміналістичне забезпечення виявлення та розслідування злочинів у сфері суспільної моралі», під яким слід розуміти регламентовану законодавчими та нормативно-правовими актами діяльність оперативних та слідчих підрозділів ОВС, яка спрямована на виявлення порушень Закону України «Про захист суспільної моралі», за які передбачена кримінальна відповідальність, шляхом виявлення відповідних відомостей, їх реєстрації в ЄРДР з метою проведення досудового розслідування та виконання завдань кримінального процесу.

3. Сформульовано оперативно-розшукову та криміналістичну характеристику злочинів у сфері суспільної моралі, яка представляє собою інформаційну модель, яка включає комплекс кримінально-правових, кримінологічних, соціально-психологічних, вітимологічних ознак, що розглядаються з позиції ефективності застосування оперативно-розшукових та криміналістичних сил, способів і методів у боротьбі зі злочинами у сфері суспільної моралі. Зазначені склади злочинів, виявлення яких відносяться до компетенції оперативних підрозділів ОВС, а саме: ст.ст. 300, 301, 302, 303 КК України. Визначені критерії, за якими злочини необхідно відносити до злочинів у сфері суспільної моралі: суспільно-небезпечне діяння, передбачене КК України; наявність спричинення шкоди інтелектуальному і фізичному розвитку особи, деформації в їхній свідомості моральних цінностей; вироблення у особи бажання займатися антигромадською поведінкою – проституцією, розповсюдженням інформаційної продукції, яка заборонена для обігу тощо; наявність у особи неповаги на психологічному рівні до вироблених у суспільстві норм моралі та законів.

4. Зарубіжні країни, міжнародне співтовариство накопило досвід протидії злочинам у сфері суспільної моралі, в тому числі, які вчиняються за допомогою ІКТ. Автором визначена компетенція діяльності поліції США, Великобританії, Франції, Німеччини та Росії з протидії даному виду злочинів. Визначено, що міжнародне співробітництво у сфері боротьби зі злочинністю відбувається на різних рівнях: співпраця на двосторонньому рівні, співробітництво держав на регіональному рівні та співробітництво держав у рамках багатосторонніх угод.

Встановлено, що сучасною тенденцією є налагодження міжнародного співробітництва держав у протидії організованій злочинності, злочинам пов'язаними з незаконною сексуальною індустрією та розповсюдженням інформаційної продукції, яка заборонена до цивільного обігу.

5. Досліджено нормативно-правове забезпечення виявлення та розслідування злочинів у сфері суспільної моралі. Зазначено, що оперативні та слідчі підрозділи ОВС організують діяльність відповідно до своєї компетенції, керуючись Конституцією України; міжнародними актами, кримінальним, кримінальним процесуальним та оперативно-розшуковим законодавством, законодавством, що регламентує охорону прав дітей, Указами Президента України, постановами Кабінету Міністрів України, нормативними актами МВС України тощо. З точки зору методології ця діяльність набуває специфічної державно-правової форми протидії злочинності та базується на чітко визначених законах та підзаконних нормативних актах, має правову базу й повинна, забезпечувати своєчасне виявлення та розслідування злочинів у сфері суспільної моралі.

6. Систематизовано погляди вчених на розвиток наукової думки щодо організаційних, тактичних засад оперативно-розшукового забезпечення виявлення злочинів у сфері суспільної моралі. Встановлено, що організаційні засади складається з структурних елементів, а саме: аналізу оперативної ситуації, планування діяльності, розстановки сил та засобів, проведення заходів, взаємодії зі слідчими та експертними підрозділами, контролю за результатами діяльності. Тактичні засади виявлення злочинів, передбачених ст.ст. 300, 301, 302, 303 КК України складаються з етапів: агентурно-оперативної робота з метою виявлення первинної інформації про злочин; реагування за матеріалами перевірки первинної інформації; документування злочинної діяльності фігурантів оперативної розробки; реалізація матеріалів, отриманих під час документування; внесення інформації в ЄРДР та початок кримінального провадження; планування і проведення слідчих (розшукових) дій та негласних слідчих (розшукових) дій; оперативно-розшукового супроводження кримінального судочинства.

7. Систематизовано погляди вчених щодо організаційних, тактичних засад криміналістичного забезпечення розслідування злочинів у сфері суспільної моралі яке складається частин: нормативно-правового, організаційно-кадрового, технічного та інформаційно-методичного забезпечення. Структура криміналістичної методики розслідування злочинів у сфері суспільної моралі складається з взаємопов'язаних, логічно обґрунтованих елементів. Досудове розслідування розпочинається від внесення інформації в ЄРДР і закінчується процесуальним рішенням – повідомленням особі підозри у вчиненні злочину та складанням обвинувального акту. Методологія виявлення та фіксації слідової картини злочинів передбачає необхідність забезпечення кримінального провадження криміналістичними засобами та судово-експертними дослідженнями.

8. Організація діяльності оперативних та слідчих підрозділів ОВС щодо виявлення та розслідування злочинів у сфері суспільної моралі визначається спільною метою, відповідальністю слідчого за швидке, повне та неупереджене розслідування кримінальних правопорушень, самостійністю слідчого у процесуальній діяльності. Забезпечується активним використанням тактики виявлення латентних злочинів, методик розслідування злочинів, передбачених ст.ст. 300, 301, 302, 303 КК України, проведенням мистецтвознавчих та інших експертних досліджень, виконанням оперативним працівником окремих доручень на проведення НС(Р)Д, використанням конфіденційної допомоги громадян.

Здобувачем зазначається необхідність дотримання криміналістичної методики розслідування злочинів у сфері суспільної моралі під час досудового розслідування та визначені типові взаємопов'язані елементи: криміналістична характеристика даного виду злочинів; особливості внесення інформації про подію в ЄРДР та початок кримінального провадження; типовий перелік обставин, що підлягає встановленню при досудовому розслідуванні даного виду злочинів; типовий алгоритм (план) слідчо-розшукових, негласних слідчих (розшукових) дій та оперативно-розшукових заходів під час досудового розслідування з урахуванням типових слідчих ситуацій; особливості тактики проведення окремих слідчих дій, тактичних комбінацій і тактичних операцій; особливості використання спеціальних знань при проведенні експертного дослідження виявлених і вилучених предметів та матеріальних носіїв інформації; особливості внутрішньої взаємодії підрозділів ОВС

та зовнішньої взаємодії з іншими державними та приватними (наприклад – провайдерами) відомствами, установами та організаціями; особливості залучення населення, в тому числі на засадах конфіденційності; використання можливостей засобів масової інформації, мережі Інтернет при розслідуванні даного виду злочину. Визначено необхідність залучення фахівців під час виявлення інформації на електронних носіях, комп'ютерах з метою своєчасної фіксації та вилучення для проведення експертного дослідження.

9. Рекомендації з підвищення ефективності оперативно-розшукового та криміналістичного забезпечення виявлення та розслідування злочинів розроблені на підставі наукових поглядів стосовно необхідності виробки єдиного доктринального розуміння з точки зору теорії ОРД, кримінального процесу та криміналістики, тактики організації та проведення ОРЗ та НС(Р)Д при виявленні і розслідуванні злочинів у сфері суспільної моралі. Це передбачає необхідність продовження реформування слідчих та оперативних підрозділів, основою яких є зарубіжний досвід роботи поліцейських, офіцерів-детективів, які поєднують у собі як оперативно-розшукові так і слідчі функції, у виявленні і розкритті злочинів.

10. Сформульовані пропозиції щодо вдосконалення законодавства, яке регламентує діяльність оперативних та слідчих підрозділів ОВС із забезпечення виявлення та розслідування злочинів у сфері суспільної моралі, а саме:

10.1. Викласти назву та частину першу ст. 180 КУпАП у новій редакції:

Стаття 180. Доведення дитини до стану сп'яніння батьками дитини, особами, які їх

заміняють, або іншими особами - (далі за текстом)»

10.2. Викласти частину першу ст. 184 КУпАП у новій редакції:

«Ухилення батьків або осіб, які їх замінюють, від виконання передбачених законодавством обов'язків щодо забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання дітей».

10.3. З метою комплексного удосконалення діяльності оперативних та слідчих підрозділів ОВС запропоновано внести низку змін та доповнень до КПК України, зміст яких зводиться до такого:

– ч. 2 ст. 41 «Оперативні підрозділи» викласти у наступній редакції: *«Співробітники оперативних підрозділів мають право ініціювати перед слідчим здійснення процесуальних дій або підготовки слідчим клопотаннями до слідчого судді чи прокурора про здійснення процесуальних дій за кримінальними провадженнями, розпочатими за матеріалами оперативних підрозділів. Під час виконання доручень слідчого, прокурора співробітник оперативного підрозділу користується повноваженнями слідчого (далі за текстом)»;*

– ст. 275. «Використання конфіденційного співробітництва» пропонується доповнити третьою та четвертою частинами у наступній редакції:

«3. Оперативні підрозділи використовують конфіденційне співробітництво на підставах і умовах, передбачених законодавством України.

4. Під конфіденційним співробітництвом слід розуміти, регламентовану законодавством України, основу на принципах законності, негласності, взаємодії та добровільності, діяльність слідчого чи оперативного працівника, яка направлена на встановлення оперативного контакту з фізичною особою, метою

якого є отримання від даної особи свідчень про подію злочину та особу (осіб), які його вчинили».

10.4. Обґрунтовано необхідність диференціації відповідальності за вчинення злочину, передбаченого ч.1 або ч.2 ст.302 КК України, із залученням неповнолітньої або малолітньої дитини та необхідність виділення частини четвертої у ст. 302 КК України у наступній редакції: *«Дії, передбачені першою або другою цієї статті, вчинені за участю малолітнього, - »*.

На підставі зарубіжного досвіду та з метою усунення правової колізії щодо призначення та проведення НС(Р)Д пропонується внести зміни в КК України та визнати тяжкими всі кримінальні правопорушення, пов'язані зі експлуатацією дітей та втягненням їх злочину діяльність.

10.5.3 метою усунення прогалини щодо регламентації діяльності оперативних підрозділів під час здійснення заходів щодо виявлення ознак вчинення латентних злочинів, зокрема щодо розповсюдження інформаційної продукції, яка заборонена до цивільного обігу, створенні або утриманні місць розпусти і звідництва, сутенерстві або втягненні особи у заняття проституцією пропонуємо частину 5 статті 9 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» викласти у наступній редакції: *«Під час здійснення оперативно-розшукової діяльності не допускається порушення прав і свобод людини та юридичних осіб. Окремі обмеження цих прав і свобод мають винятковий і тимчасовий характер і можуть застосовуватись лише за рішенням слідчого судді з метою виявлення, попередження чи припинення тяжкого або особливо тяжкого злочину, злочину, пов'язаного з обігом інформаційної продукції, предметів, речей та товарів, які заборонені до цивільного обігу та у випадках, передбачених законодавством України, з метою захисту прав і свобод інших осіб, безпеки суспільства»*. Далі за текстом.

10.6.3 метою приведення до єдиного тлумачення Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» до вимог КПК України щодо підстав та порядку проведення НС(Р)Д усунення дублювання дій оперативних та слідчих підрозділів під час досудового розслідування пропонуємо ст.9-2 «Закриття оперативно-розшукових справ» Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» доповнити пунктом у наступній редакції: *«Оперативно-розшукова справа повинна бути закрита у разі: ...*

10) наявності початого кримінального провадження на підставі матеріалів оперативно-розшукової діяльності», далі за текстом.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ АВТОРОМ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Мосяженко В. Ю. Визначення шляхів підвищення ефективності протидії злочинам у сфері суспільної моралі / В. Ю. Мосяженко // Митна справа. – 2014. – спеціальний випуск. – С. 170–180.

2. Мосяженко В. Ю. Запобігання злочинам у сфері суспільної моралі - напрям діяльності оперативних підрозділів органів внутрішніх справ / В. Ю. Мосяженко // Наше право. – 2014. – №9. – С. 83–90.

3. Мосяженко В. Ю. Правові засади діяльності оперативних підрозділів ОВС з протидії злочинам у сфері суспільної моралі / В. Ю. Мосяженко // Юридичний науковий електронний журнал. – 2014. – №6. – С. 164–169.

4. Мосяженко В. Ю. Криміналістичне, судово-експертне забезпечення та оперативно-розшукове супроводження досудового розслідування злочинів у сфері суспільної моралі / В. Ю. Мосяженко // Наше право. – 2015. – №2. – С. 109–117.

5. Мосяженко В. Ю. Международное сотрудничество в борьбе с преступностью в сфере общественной морали / В. Ю. Мосяженко // Современный научный вестник. – 2015. – №2(249). – С. 72–78.

6. Поповська В. Ю. Документування злочинної діяльності осіб, які залучають дітей до порушень суспільної моралі / В. Ю. Поповська // Протидія втягненню неповнолітніх у злочинну діяльність: досвід та сучасні проблеми: матеріали регіонального науково-практ. семінару. (05 лютого 2010 року) / ред. кол. С. П. Пекарський (гол. ред.) та ін.; Донецький юрид. інститут ЛДУВС ім. Е. О. Дідоренка. – Донецьк: DIGITAL EXPRESS, 2010. – С. 129–131.

7. Мосяженко В. Ю. Удосконалення діяльності оперативних підрозділів ОВС з протидії злочинам у сфері суспільної моралі / В. Ю. Мосяженко, С. П. Пекарський // Актуальні питання оперативно-розшукової протидії злочинам: зб. матеріалів науково-практичного семінару (Дніпропетровськ, 16 трав. 2014 р.). Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т. внутр. справ, 2014. – С. 85–88.

8. Мосяженко В. Ю. Суспільна мораль та корупція: співвідношення на прикладах сучасного розвитку / В. Ю. Мосяженко, С. П. Пекарський // Кримінально-правові та кримінологічні засади протидії корупції: зб. матеріалів III Міжнародної науково-практичної конференції (Харків, 3 квітня 2015 р.). – Х. : Харківський нац. ун-т. внутр. справ, 2015. – С. 156–160.

9. Мосяженко В. Ю. Деякі особливості оперативно-розшукового супроводження досудового розслідування злочинів у сфері суспільної моралі / В. Ю. Мосяженко, С. П. Пекарський // Оперативно-розшукова діяльність та кримінальний процес: теоретико-праксиологічний дискурс щодо їх співвідношення в умовах реформування органів внутрішніх справ України / матеріали міжнародної науково-практичної конференції 22-23 квітня 2015 року. – Одеса: ОДУВС, 2015. – С. 57–59.

10. Мосяженко В. Ю. Протидія злочинам у сфері суспільної моралі – один із пріоритетних напрямів роботи правоохоронних органів на шляху до євроінтеграції України / В. Ю. Мосяженко // Роль правоохоронних органів у формуванні правової держави в умовах євроінтеграції України: матеріали всеукраїнської підсумкової науково-практичної конференції (Київ, 12 березня 2015 р.). – К. : Київська нац. академія внутр. справ, 2015. – С. 86–88.

11. Мосяженко В. Ю. Захист суспільної моралі як напрям діяльності оперативних підрозділів ОВС / В. Ю. Мосяженко // Актуальні проблеми кримінального права та процесу: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Кривий Ріг, 12 червня 2015 р.). – Кривий Ріг: Донецький юридичний інститут МВС України, 2015. – С. 150–153.

АНОТАЦІЇ

Мосяженко В. Ю. **Оперативно-розшукове та криміналістичне забезпечення виявлення та розслідування злочинів у сфері суспільної моралі.** – *На правах рукопису.*

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Донецький юридичний інститут МВС України, Кривий Ріг, 2015.

Дисертація є комплексним науковим дослідженням оперативно-розшукового та криміналістичного забезпечення виявлення та розслідування злочинів у сфері суспільної моралі. На підставі аналізу правових засад, міжнародного досвіду та практичних здобутків визначено сутність оперативно-розшукового та криміналістичного забезпечення виявлення та розслідування злочинів у сфері суспільної моралі, встановлені недоліки в діяльності ОВС та запропоновано шляхи їх вирішення.

Розглянуто особливості діяльності оперативних та слідчих підрозділів ОВС, яка направлена на виявлення та розслідування злочинів у сфері суспільної моралі. На підставі оперативно-розшукового та криміналістичного забезпечення пропонуються заходи, направлені на підвищення ефективності діяльності оперативних та слідчих підрозділів ОВС з протидії злочинам у сфері суспільної моралі.

Ключові слова: злочини у сфері суспільної моралі, оперативно-розшукове забезпечення, криміналістичне забезпечення, оперативно-розшукові заходи, негласні слідчі (розшукові) дії, взаємодія, кримінальне провадження, досудове розслідування.

Мосяженко В. Ю. **Оперативно-розыскное и криминалистическое обеспечение выявления и расследования преступлений в сфере общественной морали.** – *На правах рукописи.*

Диссертация на соискание научной степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Донецкий юридический институт МВД Украины, Кривой Рог, 2015.

Диссертация является комплексным научным исследованием оперативно-розыскного и криминалистического обеспечения выявления и расследования преступлений в сфере общественной морали.

Первый раздел посвящен теоретико-методологическим основам обеспечения выявления и расследования преступлений в сфере общественной морали в Украине. Проведен теоретический анализ методологической парадигмы исследования, которая имеет два взаимозависимых элемента, а именно: оперативно-розыскное обеспечение процесса выявления и расследования преступлений, которое осуществляется оперативными подразделениями и криминалистическое обеспечение процесса расследования преступлений, где главная роль отведена следователям. Основой оперативно-розыскной и криминалистической характеристики преступлений в сфере общественной морали является определение элементов характеристики как информационной модели,

которые рассматриваются с позиции эффективного применения оперативно-розыскных и криминалистических сил, средств и методов в борьбе с данными преступлениями. Установлены составы преступлений, выявление которых относится к компетенции оперативных подразделений ОВД, а именно: ст.ст. 300, 301, 302, 303 УК Украины. Определены критерии, по которым преступления необходимо относить к преступлениям в сфере общественной морали.

Во время проведения анализа зарубежного опыта оперативно-розыскного и криминалистического обеспечения выявления и расследования преступлений в сфере общественной морали автором определена компетенция полиции США, Великобритании, Франции, Германии и России. Современной тенденцией является налаживание международного сотрудничества государств в противодействии незаконной сексуальной индустрии и распространении информационной продукции, которая запрещена к гражданскому обороту.

Во втором разделе исследуется оперативно-розыскное обеспечение выявления преступлений в сфере общественной морали. Проведен теоретический анализ нормативно-правового регулирования деятельности оперативных подразделений ОВД, определены организационные и тактические основы выявления данных преступлений, а также предложены пути усовершенствования оперативно-розыскного обеспечения выявления преступлений в сфере общественной морали. Определено, что основным критерием разграничения криминалистической и оперативно-розыскной тактики есть их назначение для обслуживания двух взаимосвязанных, но разных государственно-правовых институтов – уголовного процесса и ОРД. Субъектом криминалистической тактики могут быть следователь, прокурор, а также сотрудники уполномоченных оперативных подразделений (при выполнении поручений следователя, прокурора), а субъектами оперативно-розыскной тактики могут быть исключительно субъекты ОРД.

Разработаны предложения о внесении изменений и дополнений в Кодекс Украины об административных правонарушениях, Уголовный кодекс Украины, Уголовный процессуальный кодекс Украины и Закон Украины «Об оперативно-розыскной деятельности».

В третьем разделе исследуются особенности криминалистического обеспечения досудебного расследования преступлений в сфере общественной морали. Проведен теоретический анализ нормативно-правового регулирования и методического обеспечения досудебного расследования данных преступлений, определены организационные и тактические основы криминалистического обеспечения досудебного расследования и пути его усовершенствования через внесения изменений в Уголовный и Уголовный процессуальный кодексы Украины. Установлено, что система криминалистического обеспечения досудебного расследования преступлений в сфере общественной морали состоит из нормативно-правового, организационно-кадрового, технического и информационно-методического обеспечения. Определяется необходимость специальной подготовки следователя, который специализируется на расследовании преступлений в сфере общественной морали.

Ключевые слова: преступления в сфере общественной морали, оперативно-розыскные обеспечение, криминалистическое обеспечение, оперативно-розыскные мероприятия, негласные следственные (розыскные) действия, взаимодействие, уголовное производство, досудебное расследование.